

3. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : навч. посіб. Вінниця : ТОВ «Планер», 2011. 220 с.
4. Коротун О. В. Хмарні SaaS – сервіси в освітньому процесі загальноосвітніх навчальних закладів. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 7, ч. 2. С. 49–54.
5. Кривонос О. М., Коротун О. В. Змішане навчання як основа формування ІКТ-компетентності вчителя. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 8, ч. 2. С. 19–23.
6. Buhr S. (2015.02.18). On The Way To An IPO, Education Technology Startup Instructure Is Close To Raising A Big New Round. URL: <http://techcrunch.com/2015/02/18/on-the-way-to-an-ipo-education-technology-startup-instructure-is-close-to-raising-a-big-new-round/>
7. Carr David F. MOOC Students Attracted Most By Course Topics. <http://www.informationweek.com/software/mooc-students-attracted-most-by-course-topics/d/d-id/1110976>
8. Israelsen-Hartley S. BYU grads introduce education-savvy software. URL: <http://www.deseretnews.com/article/700040784/BYU-grads-introduce-education-savvy-software.html>
9. Higher-education in Canvas. URL: <https://www.canvaslms.com/higher-education/>
10. See how Canvas is changing the face of education one institution at a time. URL: <https://www.canvaslms.com/higher-education/stories>
11. See how Canvas is changing the face of education one school at a time. URL: <https://www.canvaslms.com/k-12/stories>

АРХИТЕКТУРНА ДОСТУПНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ – ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ

*Бирко Надія Михайлівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
педагогіки та психології,
Хмельницький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
E-mail: nadiabm@ukr.net*

Сучасний освітній простір суттєво відрізняється від простору, в якому навчалися ми та наші батьки. Нова школа має стати простором для розвитку особистості, простором навчання, спілкування, взаємодії, спільної діяльності учнів, вчителів, батьків та місцевої громади.

Нова українська школа – реформа загальної середньої освіти, що запроваджується в Україні, – співзвучна ключовим світовим тенденціям: особистісно орієнтована освіта, дитиноцентризм, компетентісний та діяльнісний підходи, педагогіка партнерства. Ці принципи мають знайти відображення у формуванні освітнього середовища та освітнього простору українських шкіл [1, с. 5].

Сучасний освітній простір має бути гнучким, наповненим, надихаючим створювати різноманітні можливості для різних видів діяльності, викликати радість, стимулювати фантазію, мотивувати дітей до навчання.

До ключових якостей сучасного освітнього простору, які забезпечують реалізацію сучасних підходів в освіті віднесено:

- цілісність, єдність і впорядкованість предметно-просторового середовища та візуального сприйняття;
- багатофункціональність, гнучкість та мобільність;
- вікова відповідальність;
- персоналізованість, наявність особистого простору;
- свобода, відкритість сприйняття, креативність;
- практичність та ергономічність;
- гармонійність та збалансованість;
- соціалізація та співпраця [1, с. 17].

Поряд з вищезазначеними ключовими якостями освітнього простору, сучасний освітній заклад має бути доступним та безпечним для усіх суб'єктів освітнього процесу.

Ідеї доступності щодо задоволення потреб різних здобувачів освітніх послуг вперше висунув у 1970 р. американський архітектор Майкл Біднер. Він наголошував на тому, що функціональний потенціал кожної людини посилюється, коли знімаються довколишні бар'єри – фізичні та ментальні. А також наполягав на новій концепції доступності, яка мала бути широкою і універсальною, тобто могла б охоплювати більшу категорію людей з різними функціональними обмеженнями та задовольняти їхні потреби.

Згодом, американський архітектор та дизайнер Рон Мейс продовжив поширення ідеї доступності запропонувавши концепцію, яка дозволяє організувати середовище безпечним і зручним для всіх і назвав її Universal Design, що в перекладі – універсальний дизайн. Суть концепції полягала в тому, що все те, що проектується і виробляється, має бути таким, щоб цим повною мірою могла б скористатися кожна людина.

В 1985 р. Мейс визначив поняття універсального дизайну як «проект усіх виробів і сфер, які максимально придатні до використання без попередньої потреби в адаптації чи спеціальності». Вироби, які створені універсально, користуються найбільшим попитом споживачів, оскільки вони не розраховані на «середнього здорового дорослого», а призначені для всіх, включаючи людей похилого віку, дітей і людей з моторними і сенсорними порушеннями [2].

У 1997 р. в університеті Північної Кароліни в США було розроблено сім принципів універсального дизайну, завдяки яким речі, простір, послуги, взаємодія між людьми стають зручними, безпечними, доступними і саме Рон Мейс зробив вагомий внесок для впровадження принципів універсального дизайну в усі сфери життєдіяльності.

Поняття «*універсальний дизайн*» визначено дизайном, який можна використовувати всім людям, максимально можливою мірою без необхідної адаптації або спеціалізованого дизайну [2].

Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року, в ст. 1 подає визначення «*універсального дизайну у сфері освіти*» – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну [3].

Професор Губерт Фроен визначив універсальний дизайн як засіб формування архітектури свободи й гідності, коли людині не потрібно користуватися чиясь допомогою задля здійснення необхідних йому дій.

В Листі МОН №1/9-223 від 05.04.2019 року «Щодо забезпечення доступності закладів освіти осіб з ООП» зазначено, що в рамках Концепції «*Нова Українська школа*» наголошено про забезпечення архітектурної доступності закладів освіти з урахуванням принципів універсального дизайну та розумного пристосування [4].

Розглянемо важливі категорії окресленої теми:

– *доступність* – заходи по забезпеченню людей з інвалідністю доступу на рівні з іншими до фізичного оточення, транспорту, інформації та спілкування, включаючи інформаційно- комунікаційні технології і системи, а також до інших об'єктів і послуг,

відкритих для населення, або, що надаються населенню, як в міських, так і в сільських районах (Конвенція ООН про права інвалідів) [5].

– *розумне пристосування* – внесення, коли це потрібно, необхідних та доречних модифікацій і коректив, що не стають несумісним чи не виправданим тягарем, задля реалізації чи користування людьми з інвалідністю на рівні з іншими всіма правами людини і основоположними свободами (Конвенція ООН про права інвалідів) [5].

Сучасне шкільне середовище має бути доступним і безпечним для всіх учасників освітнього процесу, забезпечуючи їх право на навчання та розвиток у загальноосвітньому просторі. Доступним мають бути як прибудинкова територія, так і приміщення всередині будівлі закладу освіти (коридори, сходи, класні кімнати, актові зали, бібліотека, кабінети, в яких проводяться корекційно-розвиткові заняття, а також спортивна зала та майданчики, їдальня і кабінети адміністрації школи). Визначено, що архітектурно доступними школами є заклади освіти, які відповідають певним характеристикам, таким, як:

- Забезпечення рівних можливостей у реалізації права на освіту для всіх дітей.
- Врахування потреб всіх користувачів: дітей, вчителів, батьків.
- Підтримка політики, яка сприяє впровадженню інклюзивного навчання.
- Безпечне середовище для всіх дітей та дорослих.
- Покращення функціональності об'єкта для всієї громади.
- На стадії проектування це заощадження коштів до 40% [2].

Задля організації доступності маломобільних груп населення, вважається доцільною така пріоритетність критеріїв організації безбар'єрного архітектурного середовища: фізична доступність; безпека; інформативність; зручність.

Відповідно до частин 6, 7 статті 20 Закону України «Про освіту» будівлі, споруди і приміщення закладів освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами.

Державні будівельні норми (ДБН) – нормативний акт, затверджений центральним органом виконавчої влади з питань будівництва та архітектури (Закон України «Про будівельні норми»)[6].

Будівельні норми – затверджений суб'єктом нормування підзаконний нормативний акт технічного характеру, що містить обов'язкові вимоги у сфері будівництва, містобудування та архітектури (Закон України «Про будівельні норми») [6].

З 1 вересня 2018 р. набрали чинності нові ДБН В.2.2-3:2018 «Будинки і споруди. Заклади освіти», затвердженні наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 25.04.2018 №106, які розроблені на заміну ДБН В.2.2-3-97 «Будинки та споруди навчальних закладів» та поширюються на проектування нових і реконструкцію існуючих будинків закладів загальної середньої освіти.

Зазначеними будівельними нормами передбачено обов'язкове проектування інклюзивного освітнього простору для дітей з особливими потребами у закладах освіти, що сприятиме доступності освіти, інтеграції в суспільство та всебічному розвитку дітей з ООП.

Оновлені державні будівельні норми передбачають:

1. Створення комфортних умов для навчання дітей з ООП – проектування класів, навчальних кабінетів, ігрових кімнат, актових та спортивних залів та інших приміщень з урахуванням принципів універсального дизайну;
2. Створення умов для розвитку – проектування додаткових приміщень для проведення корекційно-розвиткових занять;
3. Забезпечення безперешкодного доступу до будинків, приміщень та земельних ділянок – проектування елементів доступності (пандусів, ліфтів, підйомників, спеціальних сходів) [4, с. 2].

З 1 квітня 2019 р. набули чинності нові ДБН щодо доступності – ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», затвердженні наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30 листопада 2018

р. №327. У них наведені всі необхідні технічні характеристики влаштування елементів доступності для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, інтелектуального розвитку та інших маломобільних груп населення. Зокрема, у документі йдеться про влаштування:

- пандусів, спеціальних підйомників та інших засобів доступності для людей з порушеннями опорно-рухового апарату;
- тактильної підлогової плитки, інформаційних таблиць та позначень шрифтом Брайля, інших візуальних елементів і аудіопоказчиків для людей з порушенням зору;
- дублювання важливої звукової інформації текстами, організації перекладу жестовою мовою, використання систем звукопідсиленими для людей з порушеннями слуху [4, с. 2–3].

Наголошуємо, що ДБН є сьогодні обов'язковими до виконання нормативними актами, які використовуються під час проектування та будівництва нових та реконструкції існуючих будівель, споруд і приміщень закладів освіти.

Відповідно до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 32), «Про освіту» (ст. 66), «Про загальну середню освіту» (ст. 37), «Про дошкільну освіту» (ст. 19) реалізація державної політики у сфері освіти на відповідній території, забезпечення доступності повної загальної середньої освіти, та забезпечення доступності будівель, споруд і приміщень закладів освіти згідно з ДБН і стандартами належить до компетенції місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування [4, с. 3].

Виконуючи умови створення успішного інклюзивного середовища в освітньому закладі, особливо, де є діти, що навчаються на інклюзивній формі навчання, повинні бути організовані та обладнанні ресурсна кімната та медіатека.

Ресурсна кімната є прикладом удосконалення інклюзивного середовища та гармонізації навчання дітей з ООП, приміщення ресурсної кімнати містить навчальну, соціально-побутову, ігрову зони та зону відпочинку. У ресурсних кімнатах діти можуть займатися з корекційними педагогами та іншими фахівцями за власним адаптаційним графіком. Тут діти можуть розвивати життєві навички, вчитися, відпочивати, гратися.

Медіатека – це сучасна бібліотека, тобто кімната, наповнена новітніми технологіями, які створюють відповідні умови для навчання дітей з ООП. Вона поділена на зони, в яких є багато полиць з книгами, які можуть використовувати усі діти закладу з ООП, медіатехнічне обладнання, допоміжні технології, які потрібні певним категоріям дітей, розвивальний матеріал, безпечні й комфортні меблі, зона релаксації, іграшки тощо.

Дотримання вимог архітектурної доступності в сучасних умовах дозволить створити безбар'єрне і безпечне для всіх учасників освітнього процесу середовище, забезпечуючи право дітей з ООП на навчання та гармонійний розвиток в освітньому просторі.

Питання забезпечення доступності закладів освіти для осіб з ООП перебуває на постійному контролі Кабінету Міністрів України та Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю, потрібно доносити інформацію до керівників закладів освіти та активізувати роботу щодо забезпечення доступності закладів освіти для осіб з ООП, облаштування закладів освіти відповідно до вимог ДБН спеціальними засобами доступу [4, с. 3].

Перед впровадженням архітектурної доступності в освітні заклади практики наголошують на необхідності дотримання трьох простих правил:

1. Сприймати це – бути обізнаним щодо питань інвалідності, інклюзивного навчання, існуючих ДБН, основних принципів доступності та універсального дизайну.
2. Розуміти – що означає архітектурна доступність шкіл і для чого це потрібно, а головне – як використовувати принципи доступності та універсального дизайну. Наприклад, «швелерна доступність», пандуси, які не відповідають нормам ДБН, відсутність доступних туалетів шкодять усьому навчальному процесу.
3. Використовувати це – щоб кожна дитина та доросла людина могли дістатися до шкільного приміщення (класу) і взаємодіяти з оточенням.

Наприклад, діти, які користуються інвалідною коляскою, повинні не тільки мати доступ до класів, але й вільно почувати себе за партою, на шкільному майданчику, в їдальні тощо [2].

Враховуючи вищезазначені правила впровадження архітектурної доступності в освітніх закладах значно полегшить підхід керівників щодо перепроєктування приміщень, території, створюючи належні умови доступності для всіх бажаючих здобувачів освітніх послуг отримувати якісні знання в навчальних закладах.

Питання архітектурної доступності освітніх закладів сьогодні є одним із шляхів реалізації концепції універсального дизайну, складовою процесу інклюзивного навчання, впровадженням Концептуальних засад реформування Нової української школи. Розглядаючи суспільство як цілісну систему, кожен здобувач освітніх послуг сьогодні має право на якісну освіту та доступність освітніх закладів, тому забезпечуючи наші заклади архітектурною доступністю ми надаємо право кожній дитині в нашій державі на отримання освітніх послуг та забезпечення базових потреб, а отже, якості життя кожного члена суспільства.

Список використаних джерел:

1. Косенко Д. Новий освітній простір : інформац. посіб. Київ, 2019. 255 с. URL: <http://dfr.minregion.gov.ua/foto/upload/%D0%9D%D0%9E%D0%9F.pdf>.
2. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб. Київ, 2013.128 с.
3. Про освіту : Закон України від 05 вер. 2017 р. №2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Щодо забезпечення доступності закладів освіти осіб з ООП : Лист МОН України від 05.04.2019 р. №1/9-223.
5. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 06.07.2016 р. №995_g71.
6. Про будівельні норми : Закон України від 01 груд. 2020 р. №704-VI.
7. Школа для кожного : навч. посіб. / упоряд. Л. Ю. Байда. Київ, 2015. 60 с.

**ЗОШИТ НА ДРУКОВАНІЙ ОСНОВІ «СОНЯЧНА» ДИТИНА»
ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ДО КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З СИНДРОМОМ ДАУНА**

Бойчук Юрій Дмитрович,
*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
професор кафедри здоров'я людини, реабілітології
і спеціальної психології, ректор,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди,
E-mail: yurij.boychuk@gmail.com*

Казачінер Олена Семенівна,
*доктор педагогічних наук, доцент
доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології
і спеціальної психології,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди,
E-mail: elena.kazachiner@gmail.com*

Синдром Дауна є найбільш поширеним генетичним порушенням. Діти із синдромом Дауна народжуються з однаковою частотою у всіх країнах світу, незалежно від рівня статку